

GENERÁCIÓVÁLTÁS PROBLEMATIKÁJA A TANYASI ÉLETFORMÁBAN - FIATALOK AZ ÉLET PEREMÉN (A)VAGY AZ „ELVESZETT PARADICSOMBAN”-

**PROBLEMS OF GENERATIONAL CHANGE IN FARM LIVING -YOUNG PEOPLE ON
THE EDGE OF LIFE OR IN THE "LOST PARADISE”-**

Gonda Viktória Jolán¹, Péli László², Nagyné Molnár Melinda³

MSc egyetemi hallgató¹, egyetemi docens^{2,3}
Szent István Egyetem, Gazdaság-és Társadalomtudományi Kar^{1,2,3}
E-mail:viktoriagonda3@gmail.com¹, peli.laszlo@gtk.szie.hu²,
nagyne.molnar.melinda@szie.hu³

Összefoglalás

A tanyák és tanyai népessége száma csökkenő tendenciát mutat, sőt a XXI. század elejére a tanyakutatók már a tanyák teljes eltűnésével számoltak. Hogyan állíthatnánk meg ezt a folyamatot? Létezik-e olyan generáció, mely tanyán él és milyen formában viszi tovább ezt az életformát? Számunkra, mint tanyán élőknek (Gonda) érdekes kutatásnak bizonyult e kérdések feltárása, illetve a jövőre vonatkozó lehetőségek vizsgálata. Szakirodalmi feldolgozásunkat követően kutatásunk során kérdőíves felmérést végeztünk a tanyasiak és a nem tanyasiak körében egyaránt, melynek célja egy összehasonlítás, hogy miként viszonyulnak a tanyasi életformához, illetve magához a tanyasi gyermekhez. Vizsgáltuk előnyeit, hátrányait egy tanyán felnőtt gyerekeknek, illetve a kiváltó okát, amiért egy településen élő tanyára költözne és egy tanyasi városba. A tanyák pozitív társadalmi és környezeti hatásuk mellett, fontos értékfordozó szereppel bírnak, ezért végleges eltűnésük megengedhetetlen. A tanyák fennmaradását azok funkcióváltásával és a külterületi népesség átalakulásával lehet megtartani a jövőre nézve. A tanya jelenteti valakinek az élet peremét, de számunkra az „elveszett paradicsomot”, melyet szeretném, ha többen valójukban látnák, megismernék azt.

Abstract

The number of farms and their population shows a decreasing tendency, in fact, agricultural researchers calculated that farms would completely disappear by the beginning of the 21st century. How could we stop this process? Does a generation exist today, who could live on a farm, and in what form could they keep this lifestyle alive? For me (Gonda), as I am living on a farm, exploring these questions and studying the possibilities for the future turned out to be an intriguing research. After studying relevant literature, we conducted a survey among people living on and outside of farms in order to compare their attitude towards farm life and children growing up on a farm. We investigated the advantages and disadvantages of raising children on a farm and the causes of people moving from a town to a farm or from a farm to a town. In addition to their positive effect on society and the environment, farms carry other important values as well, that is why their ultimate disappearance should never be allowed. The survival of farms can be ensured by introducing changes in their function and the transformation of the rural population. For someone, a farm means the periphery of life, but for us, farm is a „lost paradise”, and we wish that more people saw and knew them as they really are.

Kulcsszavak: tanya, tanyai népesség, tanyafejlesztés, generációváltás, gazdasági-társadalmi vizsgálat

JEL besorolás: R12

LCC: G127

Bevezetés

Korábbi Tudományos Diákköri pályamunkára (Gonda, 2017) alapozva a tanyasi életformát kutatva egy másik témakört vizsgálunk kutatásunkban, mely generációváltás problémáira, lehetőségeire hívja fel a figyelmet. Sokan még mindig a társadalom peremén látják a tanyasiak életvitelét, de számos vélemény van arról is, hogy a tanyasi élet egy olyan életforma, mely az ott élők számára és az odavágyakozók számára egy rejtett, „paradicsom”. Jelen kutatásban igyekszünk feltárni, hogy a tanyasi életforma jövőt jelenthet-e az új generáció számára.

Szakirodalmi feldolgozásunkban kiemelt figyelmet fordítunk a vidékfejlesztés főbb összefüggéseinek, problémáinak bemutatására (Ritter, 2008, Ritter 2010, Káposzta 2020, Tóth, 2018), ezt követően a tanya kialakulás történetét vizsgáljuk átfogóan (Glatz-Csatári et.al, 2010, Erdei, 1941, Beluszky, 2011, Becsei, 1972, Pölöskei, 1980, Rácz, 1980, Erdei, 1976, Csatári, 2013, Für 1983, Pölöskei-Szabad, 1980, www.mek.oszk.hu, Duró, 1990, 65.old, www.rkk.hu), mind a tanya és város kapcsolatát elemezve, a települési és társadalmi változásokat figyelembe véve. Vizsgáljuk a tanyák helyzetét napjainkban, miként alakult át az idők folyamán (Pócs, 2004). Továbbiakban a tanyai népesség alakulást szemléltetjük több tíz évre visszamenőleg (Zám, 1977; Pócs, 2004; Ángyán, 2010), ezt követően bemutatjuk a különböző tanyatípusokat (Beluszky, 2011), kitekintve a külföldi farmokra. Ezt követően tanyák jövőképét elemezzük funkciójuk szemszögéből (Csatári-Kiss, 2004, Ilonka, 2009; Csörszéné, 2013; www.utajovobe.eu, www.biokontroll.hu). Mint hungarikum, az abban rejlő lehetőségeket tárjuk fel (www.hungarikum.hu). Tanulmányozzuk mi tette indokolttá a tanyafejlesztési pályázatok létrejöttét, azok fontosságát, eredményeit, valamint a bemutatjuk a fejlesztési elképzeléseket kistérségi szinten (Ángyán, 2010; Gonda, 2017; Szabó, 2016; www.palyazatok.org) Végezetül a tanyák Országos Területfejlesztési Koncepcióban való részvételét mutatjuk be (www.kvvm.hu)

Kutatásunk első részeként bemutatjuk a vizsgálati mintát, illetve a vizsgálat körülményeit, helyszínét. Korábban már foglalkoztunk a tanyasiak és nem tanyasiak véleményével, miként látják a tanyavilágot, a tanyasi életformát (Gonda, 2017). Kíváncsiak voltunk, mit gondolnak a nagyvárosokban, településeken élő emberek a tanyasi gyermekek helyzetéről, és mit, a ténylegesen ott élő tanyai népesség. Hogyan vélekednek lesz-e utódjuk, akik tovább viszik majd ezt az életformát. Az eredményeimet kérdőíves kutatás alapozta meg. A tanyasiaknak szóló kérdőívben, találhatóak gazdaságra, infrastruktúrára vonatkozó kérdések. Kitérünk a tanyafejlesztési pályázatok ismertségére, valamint az utódlás kérdéskörére. Az összehasonlítás végett számos kérdés hasonló a két kérdőívben, melyek a következő témák köré épülnek: tanyasi életformához való hozzáállás, valamint néhány nyitott kérdés, melyekben előnyökről, hátrányokról kérdeztük a két célcsoport tanyasi gyerek témakörben. A kérdőívek utolsó részében személyes kérdéseket tettünk fel, melynek értékelésével kezdjük a kutatást. A szakirodalmi áttekintést, valamint vizsgálatunk eredményeit alapul véve következtetéseket vonunk le a kutatás végén.

Anyag és módszertan

A kutatás alapjául szolgáló kérdőíveket online felületen készítettük el a tanyasiak és a nem tanyasiak számára is. Mindkét kérdőív megnyitása 2019. 10. 08-án történt meg és 2019.10.17-én zártuk le azokat. A nagyobb minta érdekében segítséget kértünk a Bács-Kiskun megyei

falugazdászoktól a tanyasiak felkutatásában, mert a munkakörük révén sok érintettet ismernek. Lakóhelyemen (*Gonda*), illetve a környező településeken személyes, illetve telefonos megkeresés alapján mértük fel a válaszokat. Az egyik kérdőív a tanyasiakhoz, míg másik a nem tanyán élő emberekhez szól, akik kifejtetik véleményüket nyitott és zárt kérdésekre, továbbá ordinális skálára adott válaszaikkal. Összesen 52 tanyasi kérdőívet és 150 nem tanyasi által kitöltött kérdőívet dolgoztunk fel. Eredményeinket egy alkalmazott statisztikai feldolgozó program, Microsoft Excel 2010 segítségével dolgoztuk fel, diagramjaink többség e program segítségével készültek el.

Eredmények

Személyes kérdések

A válaszadók nemét tekintve tanyasiaknál 28 férfi és 24 nő, míg nem tanyasiaknál 45 férfi és több mint duplája, 105 nő töltötte ki a kérdőíveket. A nemek szélsőséges arányát a nem tanyasiaknál azzal tudjuk magyarázni, hogy az online kérdőívnel a nők nagyobb hajlandóságot mutatnak a kérdőív kitöltésével kapcsolatban, talán többet is ülnek számítógép előtt és hamarabb eljut hozzájuk. Állampolgárságot nézve, tanyasiak körében egy német válaszadó is volt. Továbbiakban születési évekre kérdeztünk rá, melyeket korcsoportokba kategorizáltunk be. Nem tanyasiak körében a legtöbb válaszadó 1990 után született, ezt egyértelműen annak tudjuk be, hogy a mi korosztályunk, így könnyebben találtunk célcsoportot bennük, valamint úgy gondoljuk a fiatalabb generáció nyitottabb a kérdőíves felmérésekre. A tanyasiak körében megosztó az arány, 25 fő 40 év alatt, 27 fő pedig 40 év feletti korban van. A legfiatalabb kitöltő 23 éves, a legidősebb 81 éves a tanyasiaknál.

A tanyasi kitöltők Bács-Kiskun megye valamely településén élnek. Legtöbbször Szabadszállásról (7fő), illetve a környező településekről töltötték ki a kérdőívet. A nem tanyasiak lakhelyére a település népessége alapján kérdeztünk rá. Meglátásunk szerint valaki minél nagyobb településen él, annál távolabb áll tőle a tanyasi élet, így még érdekesebb miként viszonyul a tanyasi életformához. A legtöbb választ középvárosokból, illetve kisvárosokból kaptam. Az egy háztartásban élők számát is fontosnak tartjuk vizsgálni. Sokan úgy vélik, hogy a tanyákon idős, magányosan élő emberek élnek. Kérdőívünk tanyasi kitöltőinek 13,5%-a él egyedül, 4 fő 50 év feletti, 4 fő 40 év alatti közülük. A nem tanyasiak körében a legtöbbször 2 fős háztartásban élnek (44 fő), jelentős a 3 fős, illetve 4 fős otthonok száma, összesen 70 fő lakik így többedmagával.

A válaszadók legmagasabb iskolai végzettségét tekintve mindkét célcsoport esetében sokszínű képet kaptunk. Tanyasiakat vizsgálva a legtöbb kitöltő szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkezik, a fiatal generációs kitöltők között jelentős a diplomások aránya. A nem tanyasiak körében viszont a szakmunkás bizonyítványt szerettek vannak a legkisebb számban (3%). A legtöbbször, a válaszadók 34%-a diplomával rendelkező. A nem tanyasi kitöltők foglalkozását véleményünk szerint befolyásolja a válaszadók neme, születési éve, valamint a végzettsége. 47,2% szellemi foglalkozás/alkalmazott, melyet összekapcsolok a jelentős számú diplomával rendelkezővel, illetve a fiatal korcsoporttal. A válaszadók 4,7%-a fizikai munkát végző a fiatalabb korosztályból, férfiak és nők is egyaránt. A tanyasiak körében meglepő módon a szellemi foglalkozásúak aránya a legmagasabb, 26,9%-uk, akik mind diplomával rendelkező fiatal korosztály. A továbbiakban vizsgáljuk a tanya szerkezetét, melyben kiderül, hogy a legtöbb gazdálkodó tanya. Napjainkban egyre több gazdaságot továbbvivő/kialakító fiatal rendelkezik mezőgazdasági diplomával, erősítve ezzel szellemi tudását, melyet a gyakorlatban is hasznosítani tud. A gazdálkodói vonalat erősíti, hogy a tanyasi kitöltők 21,2%-a mezőgazdasági kistermelő, 15,4% családi gazdaság vezetője.

Tanyasi életformához való viszonyulás

Kutatásunk következő fejezetében a tanyasi életformához kapcsolódó aktuális állapot tükröző, illetve a jövőbe mutató kérdéseinkre kapott válaszokat elemezzük. A tanyasi válaszadók 86,5%-a él életvitelszerűen tanyán. Ennek a 45 főnek a 39,1%-a már születése óta tanyán él, a kitöltők 10,9%-a gyermekként költözött tanyára a családjával, 8,7%-a a tanyasiaknak örökölte a tanyát és nem szeretne volna eladni, 5 kitöltő pedig nagyvárosi életből menekült tanyára. A tanyasiak 23,9%-a mindig is erre az életformára vágyott és nem is költözne városba vagy faluba. Kényszerből egy tanyasi sem él tanyán a kitöltők közül. Aki elköltözne, azok közül a többség (31,3%) azért tenné, mert úgy gondolja, hogy gyermekeimnek könnyebb lenne az élete. 25%-uk a biztosabb megélhetés, és szintén 25%-uk a város nyújtotta lehetőségek miatt költözne el tanyáról. Van aki, egy rövid időszak erejéig kipróbálná, milyen településen élni, és van, aki a társadalmi megítélés miatt hagyná el tanyáját. Összességében a tanyasiak elhivatottak ezzel az életformával szemben, hiszen a „Ha választhatna, elköltözne a tanyáról a felsoroltak valamelyikébe?” kérdésünkre a tanyasiak 75%-a NEM-mel válaszolt, közel 15%-uk faluba költözne, kicsivel több, mint 10%-uk város szélére, kertvárosba és senki sem költözne a városközpontjába. A 75%-ból a többség úgy véli a tanyáról is elérhető számukra minden, amire szükségük van. 15 fő már megszokta ezt az életvitelt, máshol nem tudna élni és 13 fő jelölte, hogy semmi pénzért sem költözne el tanyáról. Mi mind három véleményt elfogadjuk.

A nem tanyasiaktól is megkérdeztük fordítottn, „Hol élne szívesebben?”. A válaszadók 58%-a város peremén, kertvárosban élne szívesen, 17% faluban. 15%-uk tanyán élne, ebből csak 1-1 fő budapesti, illetve nagyvárosi most. 10% városközpontban élne.

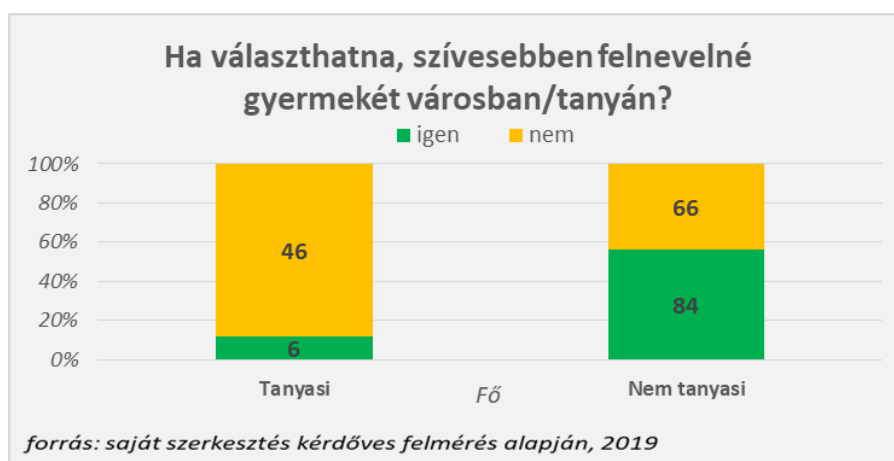
1. ábra: Nem tanyasiak, mely típusú tanyára költöznének

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés (2019)

„Ha lehetősége adódna, mely típusú tanyára költözne?” – érdeklődtünk a nem tanyasiaknál, akik nyitottak a kérdésre, hiszen 16%-uk válaszolta, hogy semmi pénzért sem költözne tanyára (1.ábra). A hobby tanya, üdülő tanya, gazdálkodó tanya, hasonló arányban népszerű, de utóbbi a leginkább. A válaszadók közel 1/3-a választaná a gazdálkodó tanya típust. Ennek ellenére arra kérdésre, hogy „Véleménye szerint a felsoroltak közül, mely funkció fog növekedni a tanyákon a jövőre nézve?” a válaszadók többsége, 62%-a a pihenési, kikapcsolódási funkcióra gondolt. A gazdálkodási szerepkört 27,3%-uk gondolja, hogy gyarapodik a jövőben. Lakófunkció emelkedését 10,7%-uk sejt. Szintén ellentmondásba ütközik a nem tanyasiak részéről a „Megítélése szerint leginkább kik vásárolnak napjainkban tanyát?” kérdésre szintén a

többség a gazdálkodni vágyókat jelölte, ezt követi a jómódúak, kikapcsolódni vágyók, külföldiek. A tanyasiak körében ugyanerre a kérésre a válaszok aránya egyenlő a gazdálkodni vágyók és külföldiek tekintetében.

Következő kérdéseinkben már előre utalunk a jövőképpel és az utódlással kapcsolatos kérdésekre: Tanyasiaktól megkérdeztük „Ha most felhagyna a tanyasi életformával, mi lenne tanyája sorsa?” A kitöltők 61,5%-a szerint eladásra kerülne, 13,5% úgy gondolja, gyermekei fenntartanák, szintén 13,5% szerint bérlemény lenne a tanya, ami azért meglepő számunkra, mert a környékünkön egyáltalán nem hallottam még, hogy valaki bérbe vesz tanyát, mind saját tulajdonba van. A maradék 5 fő úgy véli, hogy tanyája elhagyatottan a természet részévé válik majd.

2. ábra: Gyermek felnevelés hajlandósága

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés (2019)

Mindkét célcsoportban érdeklődtünk, hogy szívesebben felnevelné-e gyermekét a másik célcsoport lakóhelyén. Tanyasiak körében egyértelmű a többség, 88,5%(46 fő) nem nevelné fel gyermekét városban. Míg a nem tanyasiaknál megoszló a vélemény: 56% felnevelné tanyán, míg 44% nem szeretné, hogy tanyán nőjön fel utódja.

Következőkben feltettük a kérdést a tanyasiaknak: „Közreműködne egy a tanyasi életformát bemutató programban, mely a településen élő gyerekek számára mutatná meg testközelből ezt az életformát?” A kitöltők pozitívan fogadták a kérdést, mivel 36,5% igen, támogatja, sőt a saját tanyáját is bevonná a programba, 51,9%-uk szintén az ötlet mellett áll, viszont a tanyáját már nem tudná biztosítani. Viszonylag kevesen, 7,7% nem támogatja, mert úgy véli, nincs igény hasonló programra, továbbá 2 fő azért nem áll a program mellett, mert nem látja ebből hasznot a saját maga részére. Nem tanyasiak körében felmértük az igényt, magas arányban, 81,3% nyitott lenne egy ilyen bemutató programra. 28 fő nem venne részt, viszont érdekes, mert közülük 10-en szívesen felnevelnék gyermeküket tanyán. Úgy gondoljuk, hogy ez a 10 fő valószínű azért nem venne részt, mert esetleg van lehetőségük egy ilyen program keretén túl is megismerni a tanyavilágot.

Arra kérdésre, „hogyan látja a tanyavilág jövőjét 10 éves viszonylatban?”, nincs éles eltérés a két célcsoport véleményében. Viszont a tanyasiak inkább pozitív irányba látják mozogni, fejlődik, vagy legalább stagnál a többség szerint, míg a nem tanyasiak a hanyatlást feltételezik inkább.

A tanya infrastruktúrája

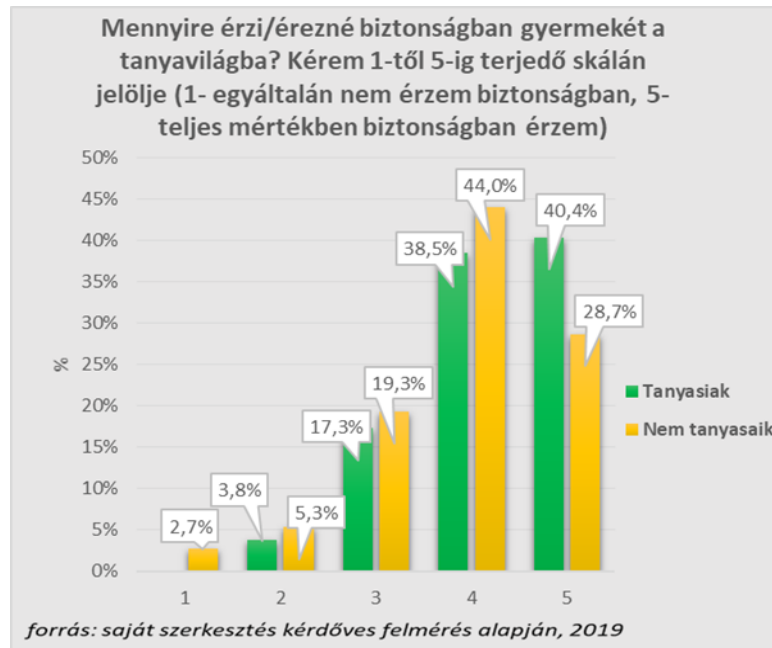
Következőekben a tanya infrastruktúrájára, gazdaságára, vonatkozó kérdésekre adott válaszokat elemezzük a tanyasiak körében. A tanyasiak körében felmértük *mennyi eladó, lakatlan, valamint külföldi tulajdonba lévő tanyáról* tudnak a környezetükben. A válaszadók több mint fele, 51,9% tud egy-kettő eladó tanyáról, 19,2%-uk egyről sem tud. Kettőnél több lakatlan tanyáról a kitöltők majdnem 60%-a tud, míg egyről sem 9,6%. Külföldi illetékesség alatt lévő tanyáról közel azonos arányban tudnak a tanyasiak: 30,8% nem tud, 34,6%-ának egy-kettőről, szintén 34,6%-ának kettőnél többről van tudomása.

A tanyák *infrastrukturális ellátottsága* körül leginkább negatív gondolatok keringek a nem tanyasiak körében. Lássuk a megkérdezett tanyasiaknál mi a valós helyzet. Egy elégedettségi szint szerint kérdeztük meg adott szempontokat miként értékelnek a válaszadók. 2017-es kutatásomból is legtöbbször az utak állapotára, illetve a vízhálózat kiépítettségére panaszkodtak. Ez 2 év elteltével sincs másként, a legtöbbször nincsenek megelégedve az utak állapotával. Legnagyobb problémát az időjárás viszonytagsági okozzák a földes dűlőutakon. 25 fő egyáltalán nincs megelégedve a jelenlegi vízhálózattal. 6 tanyában van vezetékes vízhálózat, a tanyák többségén fűt megtalálható, ásott is kút is jellemző még pár tanyán. Erre idén még nagyobb hangsúlyt fektettek a tanyafejlesztési program keretein belül. A villamoshálózat kiépítettségével a többség meg van elégedve, köszönhető ez a sikeres pályázatoknak is. A vízminősége a legmegosztóbb, itt nincs sok szélsőséges vélemény, valahol nagyon rossz, valahol nagy jó az, de a többség közepesnek mondaná. Véleményünk szerint a többséget nem is érdekli milyen minőségű a vize, mert nem gondolnak bele mennyire káros lehet sok esetben a nem ivóvíz minőségű folyadék. A tömegközlekedési eszközök elérését tekintve a többsége egyáltalán vagy nincs megelégedve vele. Véleményünk szerint ezeket az eszközöket a napjainkban egyre inkább nélkülözzük, mindenhol gépjárművel megyünk, ezért tisztában sincsenek igazából a tömegközlekedési lehetőségekkel a tanyán élők. A modern világban lassan internet nélkül elképzelhetetlen a mindennap. A tanyák többségén van, és annak minőségével meg vannak elégedve. Az elégedetlenkedők valószínűleg erdős részen laknak, ahol még nem megoldott ez a probléma.

A tanyafejlesztési pályázatok aktuális lehetőségeivel a tanyasiak 57,7%-a van tisztában. 50%-uk (26 fő) pályázott is már sikeresen a programban. 15 fő nem pályázott, 7 tanyasi nem pályázott, de nem is tervezi a jövőben. E témakört úgy véljük tanyakutatás kapcsán feltétlen meg kell említeni, még ha mélyebben ezen kutatás nem is vizsgálja. A tanyán élők gazdálkodását nehezíti, hogy az adminisztráció nem tartozik a gazdálkodó ember mindennapjai közé. A pályázatokhoz szükséges űrlapok kitöltése számukra nehéz feladat, így sokszor nem is élnek a kínáló lehetőségekkel. De az is szerepet játszik, hogy a tanyasiak mindenekelőtt saját erejükből, nem pedig pályázatok útján kívánnak boldogulni.

Tanyagondnokkal való kapcsolatukra is rákérdeztünk a tanyasinál, akik körében nem népszerű ez a szolgáltatás, mindössze 1 fő rendszeresen, aki nem is idős korosztály ráadásul, 5 fő ritkán veszi igénybe ezt a szolgáltatást. 3 kitöltő nem is hallott még róluk, a kitöltők 82,7%-a pedig nem veszi igénybe.

A tanyavilág közbiztonságára több szakirodalomban is negatív megjegyzéseket tettek, ennek ellenére kutatásunkból kiderül, hogy összességében, mind a tanyán élők, mind a nem tanyasiak biztonságban érik/éreznek gyermeküket a tanyán (3.ábra). A tanyasiak közül senki sem érzi úgy, hogy gyermeke egyáltalán nincs biztonságban. Véleményüket osztjuk is, se gyermekkoromban, sem jelenleg nincs bennem félelemérzet az otthonomban vagy annak környékén.

3. ábra: Közbiztonság tanyavilágban gyerekek számára

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés (2019)

A tanya gazdasága

A válaszadó tanyasiak 86,5%-ának (45 fő) *gazdálkodó tanyája* van, közülük 38 fő életvitelszerűen él ezen a tanyán. Hobbis tanyája 5 főnek van, turizmussal foglalkozó tanya 2 db, üdülő tanyája pedig egy tanyasíknak sem a kitöltők közül. A konkrét tevékenységre is rákérdeztünk 39 jelölést kaptunk az állattenyésztés, 20-20-at a szántóföldi növénytermesztés és kertészeti tevékenység, méhészetet 8 fő jelölt, egyéb kategóriába sorolták be a turizmust (1 fő), illetve megjelent a ló képzés, bértartás tevékenység (1 fő). Az állattenyésztés mellé legtöbbször párosult egy másik tevékenység, vagy akár több is. Véleményünk szerint a tanyai állattartásnak valószínűleg nem lesz jövője, mert a legtöbb állattartó nem tud megfelelni az adminisztratív követelményeknek. Másrészt az alacsony felvásárlási árak peccsételik meg az állattartás sorsát, főleg a kistermelők számára.

A *gazdaság jövőképe*re vonatkozóan a legtöbben szinten tartanák (46%) vagy fejlesztenék a gazdaságot a jelenlegi ágazatban (38%). 8% nyitna másik ágazat felé és azt fejlesztené, illetve szintén 8% leépítené a gazdaságot. Azok a tanyasiak akik, mint azt korábban kifejtettük részt vennének egy a településen élők, gyermekek számára egy tanyasi életet bemutató programon, mind fejlesztik, vagy legalább szinten tartanák tanyájukat.

Utódlás kérdésköre

Kutatásunk fő témájaként az utódlás kérdéskörét, annak lehetőségeit vizsgáljuk a tanyasiak körében.

4. ábra: Tanyasiak utódlása

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés (2019)

A 4. ábrán szemléltetjük, miként vélekednek a tanyasiak, *van-e utódjuk, akinek át tudják adni a tanyát, s vele együtt a gazdaságot*. A válaszadók fele úgy gondolja, ezen még ráér gondolkodni, nincs jelöltje. Ezt az arányt a sok fiatal kitöltőnek tudjuk be, hiszen sokuknak még pici gyermekük van, vagy még meg sem született a jövő kiszemeltje. 23%-nak (12 fő) családon belül van utódja, érdekesség, hogy családon kívül senkinek sincs. Véleményünk szerint ez jellemző mentalitás a tanyasiakra, hogy nem szeretnék „idegen” kézbe adni, amit ők felépítettek. 17% nem is keres utódot, mert már most tudja, hogy felszámolni szeretné tanyáját. 10% pedig keresi az utódot, reménykedik inkább, hogy lesz erre alkalmas embere (legtöbbsen gyermeküket). Érdekességgént feltettük a kérdést a nem tanyasiak körében „*Ön szerint a tanyasiaknak van utódja, akinek át tudják adni a gazdaságot?*” A településen élők többsége (54fő) helyesen gondolja, hogy kevesebb, mint a tanyasiak 25 %-nak van utódja. 43 fő gondolja úgy, hogy kevesebb, mint 10%-uknak van, 40 fő úgy véli, hogy legalább a tanyasiak felének, de legkevesebb 25%-nak van örököse. 50% feletti arányt 9 fő sejtet, valamint 2 fő 75% felett, és szintén 2 fő 90% felett gondolja a generációváltás biztosságát, mely utóbbiak igen messze állnak a valóságtól jelen kutatás szerint.

Az utód, 54,5% szerint önszántából, céltudatosan szeretné tovább vinni, 2 fő szerint az átvevő gyermek testvéreinek más az érdeklődési köre, illetve szintén 2 fő véleményezi, hogy kényszerből veszi át az utód, hogy ne idegen kézbe kerüljön a gazdaság. Ezt követő kérdésben, tovább mélyedünk a témában, a többség szerint (6fő), marad a jelenlegi ágazatban az utódnak átadott gazdaság és azt fejleszti tovább. 2 fő szerint a növénytermesztés irányba, 2 fő szerint állattenyésztési irányba tendál az utódja. 1 fő turizmust, 1 fő méhészetet sejtet.

Az utódlás kapcsán az 52 tanyasi kitöltő számára talán a két legelgondolkodhatóbb kérdés egyike: *„A generációváltást követően Ön milyen szerepbe szeretné magát helyezni?”* 15,4% teljesen visszavonulna a döntéshozataltól. 5,8%-nál továbbra is minden döntés nála maradna, úgy véli. 5,8%-nál a döntések többsége maradna nála. 23,1% már visszavonulóbb lenne és csak a lényeges, a gazdaság jövője szempontjából meghatározó, stratégiai döntések maradnának nála. 34,6% úgy vélekedik, hogy a döntéshozatal joga átadásra kerül az utódnak, de tanácsadóként továbbra is részt vesz a döntések meghozatalában. 15,4% A döntéshozatal joga teljes mértékben átadásra kerül az utódomnak és csak kifejezett kérésre veszek részt a döntéshozatalban. Úgy gondoljuk, hogy az egészséges generációváltáshoz ez utóbbi 2 helyzet közül kell választani mindenképp.

„Mi jelenti Önnek a legnagyobb kihívást a generációváltásban?” kérdésre 46,2%(24fő) az utód kinevelését jelölte. 10 fő nem tudja, hogy miből fog megélni, ha már ő vezeti a gazdaságot. 6 főnek jelent problémát a vezetés átadása, nem tudják elengedi a gazdaságot. 5-en családon belüli viszonyok romlásától vagy viszályok kialakulásától félnek, ez leginkább több testvér esetén alakulhat ki, ha többen akarják a tanyát. 4 fő fél attól, hogy nem az ő jövőképe valósul meg, ha nincs ott. 3 tanyasi pedig már régóta el szeretné adni, de nem tudja, hogy kinek és milyen formában lenne érdemes.

5. ábra: Jövő generációja tanyán nő fel?

Forrás: Saját kutatás alapján saját szerkesztés (2019)

Kutatásunk legmegosztóbb kérdésének eredményét a tanyasiak körében az 5. ábrán szemléltetjük: „Mit gondol, az Ön utódja tanyán fogja felnevelni gyermekét?” A többség, 51,9%-uk úgy véli, vagy inkább reméli, hogy igen tanyán fogja. Ezen válaszadók körében vagy még nem látszik teljesen kialakulni az utódban annak jövőképe, vagy pont az ellenkezője, hogy már céltudatosan látszik rajta, hogy tanyasi fog maradni. A válaszadók 48,1%-a szerint népes településen fogja unokáját felnevelni a kitöltő utója. Vagy, mert, már településen él gyereke, vagy úgy gondolja, hogy a jövőben nem a tanyán fogja megtalálni a helyét az utód.

Vélemények a tanyasi gyerekről

A következőben nyitott kérdések válaszai alapján hasonlítjuk össze és elemezzük a két célcsoport véleményét. Szó lesz belső értékekről, előnyökről, hátrányokról. Rengeteg véleményt kaptunk a feltett nyitott kérdésekre mindkét célcsoporttól. Mindegyiket nincs lehetőségünk felsorolni, de a legtöbbet előforduló gondolatot ismertetjük.

Hogy milyen szavak, kifejezések jutnak először eszébe a 'TANYASI GYEREK' kifejezés hallatán kérdésre mindkét célcsoportnál a leggyakoribb szó a „talpraesett” volt. Jellemzően a „szabadság, szabad, szabad élet, szabad ember” kifejezés is sokszor megjelent a megkérdezetteknel. Egyenlő arányban írták a nem tanyasiak az „állatszeretet/barát,” valamint a „boldog” szót. Jellemzően többen írták mindkét célcsoportból az 'egészséges, kitartó, önálló, szorgalmas/szorgos, vidám, életre való/életerős' szavakat. A nem tanyasiak körében a következő kifejezések voltak jellemzően olvashatóak, melyeket tanyasiak viszont egyáltalán nem írták: 'nyugalom/nyugodt, egyszerű, találékony, elszigeteltség, erős, természet'. 15-en írták a 'dolgos' szót, míg a tanyasiaknál csak 2 fő, itt találtuk a legnagyobb számbéli különbséget. A nem tanyasiak körében még jellemzően előfordultak a mezőgazdasághoz, a gazdálkodáshoz, természethez kapcsolódó kifejezések. Érdekesség, hogy a tanyasiak nem írtak

negatív tartalmú szót, míg a nem tanyasiaknál 21-féle ilyen kifejezést olvastunk, ami azt jelenti 150 kitöltőnél, hogy minden hetedik embernél előjön legalább 1 ilyen negatív jelentésű szó a tanyasi gyerek kifejezés hallatán.

„Kérem sorolja fel, Ön szerint mely belső tulajdonságok erősebbek egy tanyán nevelkedett gyermeknél egy városban felnőtt gyermekkel szemben?” Tanyasiaktól 60 db kifejezést olvastunk kutatásunk során, míg a nem tanyasiaktól összesen 152 különböző kifejezést/véleményt kaptunk. Mindkét célcsoport esetében a természet közelség, a természet ismerte, annak megbecsülése, valamint a kitartás, önállóság, mint belső tulajdonság, ami legtöbbször felmerült. A tanyasiak szerint a tanyasi gyerekek empatikusabbak, érzelmileg erősebbek, felelősségtudatuk erősebb és segítőkészek, mely kifejezések a nem tanyasiak szerint is erősebbek a tanyán felnőtt gyereknél. A nem tanyasiak véleménye szerint tiszteltetőbbak a tanyasi gyerekek. Erősebb belső tulajdonságként írták még a becsületet, a szorgalmat, őszinteséget, nyugalmat, felelősségteljeséget, kötelességtudatot, önállóságot, talpraesettséget. Ezen tulajdonságokat mind a tanyasiak is írták. Viszont több településen élő írta azt, hogy egy tanyasi gyerek megbecsüli a dolgokat, illetve összetartóbb, családcentrikusabb. Többen írták, hogy becsületesebbek, felelősségtudatuk, kötelességtudatuk erősebb, illetve sokan a munkához való viszonyt írták előnynek. Jobb a munkabírásuk, jobban megbecsülik azt, nagyobb a munkavágyuk. A munkához való hozzáállást egyébként a tanyasiaknál is többen írták.

Egy tanyasi gyerek előnyeit és hátrányait kérdeztük a továbbiakban egy városban felnőtt gyermekkel szemben. Sok előnyt írtak mindkét célcsoportban, melyek hasonlóak az előző kérdésben leírtakhoz, kiegészítve a legtöbb településen élő sokoldalúbbnak, gyakorlatiasabbnak, széles látókörrrel rendelkezőnek véli a tanyasi gyereket. Sokan írták, hogy jobb a problémamegoldó képessége, valamint életrevalóbbak. Többen írták, hogy erősebb az immunrendszere egy tanyán felnőtt gyermeknek. Tanyasiak legtöbbször egészségesebbnek gondolják a tanyán felnőtt gyerekeket, előnyökre válik a természetközelsége, állatszeretetük, valamint a tanyasiak szerint is életre valóbbak a tanyasi gyerekek.

Hátrányok terén érdekesség, hogy a nem tanyasiak 10%-a, míg a tanyasiak 5%-a szerint nincs. Nem tanyasiak és tanyasiak véleménye szerint is általános problémát egy tanyasi gyermek számára a szociális életben való elhelyezkedés. A nem tanyasiak a beilleszkedés, a kapcsolatteremtés nehézségét említették. Továbbá a technikai lemaradást írták már sokan. Tanyasiak szerint nehezebb megoldani, hogy szórakozni eljusson a gyermek, így társasági élete szerényebb. Mindkét célcsoportnál az oktatáshoz való nehezebb hozzáférést írták, itt a külön órákra, szakkörökre gondoltak a válaszadók. Említették a közlekedés nehézségei ennek kapcsán. A tanyasiak a kiközösítés veszélyét is fenntartják. Véleményünk szerint a szociális nehézségek bölcsődébe, óvodába bekerülés után mérséklődnek, majd teljesen eltűnnek, sőt véleményünk szerint egy tanyasi gyermek sokkal nyitottabb a társai felé, és a világra is. A különórák, szakkörök elérése és a közösségi élet tapasztalataink szerint alkalmazkodással megoldható a szülő részéről, bár tény, hogy nehézkes, így hátrányként felsorolnánk mi is. Technikai lemaradás véleményünk szerint napjainkban nincs, viszont egy fiatalabb gyermeknél a „trendekkel” való haladás lehet lassabb.

Következtetések

Következőkben a kutatás során felállított hipotéziseket cáfoljuk, avagy alátámasztjuk kutatásunk eredményeivel, majd javaslatokat teszünk ezekhez kapcsolódóan. *A tanyákon élők számára minimális az utánpótlás.* A hipotézist részben elfogadjuk, mert a kutatásból kiderült a tanyasiak körében kevés az utód, de a többség még nem is gondolkozott el az utódlás lehetőségén, hiszen fiatal korosztály adott válaszokat, náluk a kérdéskör sok esetben még nem

releváns. Ha jelen állapotot vizsgáljuk, a tanyasiak többsége szerint, ha felhagyna, ezzel az életformával tanyája eladásra kerülne, és kevesüknek tartaná fenn gyermekük a tanyát. Nagyon megosztó a harmadik generáció jövőképe tanyán fognak-e felnőni. A tanyasiak lehetőséget látnak a jövő generációjában, úgy vélem ez inkább egy remény a tanyasiak számára, hogy ők fenntartják ezt az életformát és tovább viszik azt. Többségüknek az utód kinevelése jelenti a legnagyobb kihívást, viszont sokaknak nehéz a gazdaság elengedése is, hiszen ezt csinálják/csinálták egy életen át, ezen tényezők szintén megnehezítik a generációváltást.

A településen élőket leginkább a pihenés, kikapcsolódás funkciója vonzza, a tanyasi életformában hipotézisünket részben elfogadjuk, mert a nem tanyasiak szerint e funkciók fognak teret nyerni a jövőben. Viszont, ha tehetnék, a válaszadók egy része gazdálkodó tanyára költözne, illetve úgy vélik leginkább a gazdálkodni vágyók vesznek tanyát napjainkban.

A településen élők szerint egy tanyán felnőtt gyermek hátrányban részesülhet, egy városban felnőtt gyermekkel szemben hipotézist részben elfogadjuk, mert bár említettek hátrányt mind a nem tanyasiak, és mind a tanyasiak is, számos előnyt is írtak egy tanyán felnőtt gyerek részére, amelyek a későbbiekben a javára válhat. Véleményünk szerint a felsorolt hátrányok nem leküzdhetetlenek, sőt minden megoldás alkalmazkodáson és igen, néha lemondásokkal jár, mind a szülő, mind a gyermek részéről.

A tanyasiak nem költöznének be a településre hipotézist elfogadjuk, mert a tanyasiak kevés százaléka költözne el, ők is faluba vagy kertvárosba, nem a nyüzsgő városközpontot választanák. Akik beköltöznének azok közül a többség a gyermekeik jövőjét tartja szem előtt, véleménye szerint könnyebb lenne az élete a városban. Viszont ellentmondásos, hogy gyermekeiket nem nevelnék fel városban, csak néhány ember, akik a város nyújtotta lehetőségek miatt jobbnak látná, hogy ott nőne fel a gyermek. Akik nem szeretnék elköltözni, azok többsége pont azt nyilatkozta, hogy tanyáról is elérhető minden számára, nem kell ezért a városba költöznie, de a megszokás is jelentős szerepet tölt be náluk.

Fejletlen a tanyavilág infrastruktúrája hipotézist részben elfogadjuk, mert kutatásunkból kiderült a villamoshálózat kiépítettsége javul, az internet elérés jó, amivel problémájuk adódik a tanyasiaknak az még mindig a vízhálózat kiépítettsége és a vízminősége, valamint az utak állapota, ami a legrosszabb véleményük szerint. Mi is alátámasztjuk ezt az állapotot, környékükön egyetlen dűlőút karbantartásáról tudunk, az is pályázat útján jött létre.

Következtetéseinket levonva az utódlás kérdése összességében nehéz kérdés a tanyasiak körében, mert jelenleg alacsony potenciál van a generációváltásra a jövőt nézve. XXI. század elején a tanyák sorsa nagy változás előtt áll, kérdés, hogy valamilyen állami program segítségével sikerül fenntartható utat találni, vagy az elöregedés, kihálás fogja jellemezni a jövőjüket. Egy biztos: a változás!

Irodalomjegyzék

1. 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Konceptióról, http://www.kvvm.hu/cimg/documents/97_2005_OGY_hat_OTK_rol.pdf, A letöltés ideje: 2017.08.31
2. A magyar huszár, a magyar tanya és torockó épített öröksége is hungarikum lett- <http://www.hungarikum.hu/hu/hirek/magyar-husz%C3%A1r-magyar-tanya-%C3%A9s-torock%C3%B3-%C3%A9p%C3%ADtett-%C3%B6r%C3%B6ks%C3%A9ge-hungarikum-lett>, A letöltés ideje: 2017. 09.20

3. A tanyasi létforma reneszánsza napjainkban: <http://utajovobe.eu/hirek/elemezes/2305-a-tanyasi-letforma-reneszansza-napjainkban>, A letöltés ideje: 2019.10.15
4. Ángyán J. (2010.): Tanyafejlesztési Program - Részletes költségvetési indoklás. (Balogh József képviselő úr „Élhető élet a tanyákon. Nemzeti Tanyafejlesztési Program” című nem nyilvános anyaga (2010. 11. 14.)
5. Becsei J. (1972): Békés az átalakuló agrárváros. Békés, 101 p. ISBN 0249002530560
6. Beluszky P. (2003.): Magyarország településföldrajza. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 568 p. ISBN: 963-9542-01-6
7. Beluszky P. (2011): A Nagyalföld történeti földrajza. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 274 p. , ISBN: 963-9123-52-8
8. Csatári B.: (2013): A magyar tanya- Tanyák az alföldi tájban. http://epa.oszk.hu/02900/02952/00121/pdf/EPA02952_orszagepito_2013_3_35-38.pdf, A letöltés ideje: 2019. 10.15.
9. Csatári Bálint – Kiss Attila- MTA RKK Alföldi Tudományos Intézetének kutatói (2003): TANYAKOLLÉGIUM 2002-2003. A tanyai átalakulás főbb jellegzetességei a Kiskunság felmért településein. Kecskemét, 20 p., ISBN: 963 217 241 8
10. Csörsz Zelenák Katalin (2013): A tanyák értékei, Egyetemisták, főiskolások a tanyákról, Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete, Kecskemét, 2013.,175 p. ISBN 978-963-08-6253-0
11. Duró A. (1990): A tanya és a zárt település kapcsolata - társadalomföldrajzi megközelítésben. Tér és Társadalom, IV. évf., 2.sz., 63-85. p. <http://tet.rkk.hu/index.php/tet/article/view/174/348> A letöltés ideje: 2019. 10.10
12. Erdei F. (1941): Magyar tanyák. Budapest, Akadémiai Kiadó, 260 p.
13. Erdei F. (1976): Magyar tanyák. Budapest, Akadémiai Kiadó, 270 p. ISBN: 963-05-0908-3
14. Erdei Ferenc (1976.): Magyar tanyák, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976., 270 p., ISBN 963 05 0028 0
15. Für Lajos (1983.): Kertés tanyák a futóhomokon (tájtörténeti tanulmány), Akadémiai Kiadó, Budapest 1983., 15 p., ISBN: 9630533618
16. Glatz Ferenc-Csatári B.- T.Gémes T. (2010): A magyar tanyás vidékek. Budapest, MTA Történettudományi Intézet-MTA Társadalomkutató Központ,15.p, 138-142. p. ISBN: 978-963-9627-32-1
17. Gonda V. J. (2017): A tanya mint ingatlan jogi helyzete és fejlesztési lehetőségei a tanyafejlesztési program keretében. In: Gazdaság és Jog workshop és hallgatói konferencia, Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Gödöllő, 104 p., 68- 71 p.
18. Gonda V. J. (2017): A tanyasi életforma változásainak és lehetőségeinek vizsgálata. Tudományos Diákköri Konferencia 2017., Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Gödöllő, 52 p.
19. Ilonka M.: (2009): A tanya, mint hungarikum. Magyar mezőgazdaság. LVII. évf. 2. sz. 42-43. p.
20. Káposzta József (2020): A vidékfejlesztés helye a regionális tudományban, Tér és Társadalom, 34(1), o. 37-40. doi: 10.17649/TET.34.1.3235. eISSN: 2062-9923
21. Kiss Attila (2004): Tanyai kaleidoszkóp, http://www.rkk.hu/rkk/ati/files/kiadvanyok/Tanyai_kaleidoszkop.pdf, A letöltés ideje: 2019. 10.10 ISBN: 963-217-241-8
22. Lesz-e jövője a magyar tanyáknak?: <https://www.biokontroll.hu/lesz-e-joevje-a-magyar-tanyaknak/>, A letöltés ideje: 2019.10.18

23. Pócs Gy. (2004): Falvak, földek, földművesek. Budapest, Agroinform Kiadó, 470 p. ISBN 963-502-810-5
24. Pölöskei F.-Szabad Gy. (1980): A magyar tanyarendszer múltja. Budapest, Akadémiai Kiadó, 447 p. ISBN: 963-05-1893-7
25. Rácz I. (1980): A magyar tanyarendszer kialakulása.
26. Ritter K. (2008): A helyi fejlesztés esélyei – agrárfoglalkoztatási válság és területi egyenlőtlenségek Magyarországon. *Területi Statisztika* 48. (5) pp. 554-572. ISSN 0018-7828
27. Ritter, K. (2010): Socio-economic development and employment crisis in agriculture in Hungary. pp. 72-89. In: Kulcsár, L. (Ed.): *Regional aspects of social and economic restructuring in Eastern Europe: The Hungarian Case*. Budapest: KSH. ISBN 978-963-235-293-0
28. Szabó M. (2016): A Tanyafejlesztési Program pályázatainak tapasztalatai. Kecskemét, http://hiros7.aranyhomok.hu/files/drszabo_matyas_mezgforum2016.pdf, A letöltés ideje: 2017. 04.19.
29. Tanya. Magyar Néprajzi Lexikon. <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/5-395.html>, A letöltés ideje: 2017.09.10.
30. Tóth Tamás (2018): Gazdaságfejlesztési lehetőségek a jól működő településeken /*Studia Mundi - Economica*[online] 5(1), pp. 59-67 DOI: 10.18531/Studia.Mundi.2018.05.01.59-67_
31. Változnak a tanyafejlesztési program feltételei:<https://palyazatok.org/valtoznak-a-tanyafejlesztési-program-feltetelei/>, A letöltés ideje:2019.10.18
32. Zám T. (1977): Tanyabejáró. Kecskemét, Forrás Könyvek, 279 p. ISBN: 963-03-0471-6